סטינוגרמה

ס ו ד י

פ ר ט י - כ ל
ישיבה ח/שי"ט של הממשלה
י"א בכסלו תשי"ט - 23.11.58

נוכחים השרים: ד. בן-גוריון - יו"ר, ז. ארן, ל. אשכול, מ. בנטוב, י. ברזילי, י. בר-יהודה, מ. כרמל, ק. לוז, ג. מאיר, מ. נמיר, פ. נפתלי, פ. ספיר, פ. רוזן, ב.ש. שיטרית.

כ. כ"ץ - מזכיר הממשלה
אלוף י. אבידר - בסעיף 105

סדר היום:
104. שאלות
105. סקירות
106. מסקנות הוועדה לברור הפקודות וההנחיות שניתנו לפני מבצע סיני לאלוף פיקוד המרכז
107. חלוקת תיקים
108. מינוי ממונה על מחוז

<u>ראש הממשלה ד. בן-גוריון:</u>

אני מודה לך על השיחה המעניינת.

(האלוף י. אבידר עוזב)

106. <u>מסקנות הוועדה לבירור הפקודות וההנחיות שניתנו לפני מבצע סיני לאלוף פיקוד המרכז</u>

<u>השר פ. רוזן:</u>

לפני שלושה שבועות נתקיימה ישיבת הממשלה וראש הממשלה הפנה את תשומת לב חברי הממשלה למאמר שהופיע בעיתון "למרחב" וכתוצאה מכך נתמנתה ועדה המורכבת מהשרים נפתלי, בנטוב ואני הייתי מרכז הוועדה, שהוטל עליה לחקור בפקודות שניתנו למפקדים שהיו ממונים בדרגה יותר גבוהה על מלינקי ושדמי.

הוועדה גמרה את עבודתה ואנחנו העלינו את הסיכום בפרוטוקול קצר:

"1. בישיבת הממשלה ביום י"ט בחשוון תשי"ט נתמנתה ועדה בהרכב השרים פ. רוזן, מ. בנטוב ופ. נפתלי. לפי לשון ההחלטה הוטל על הוועדה התפקיד לברר מה היו הפקודות וההנחיות שניתנו לפני מבצע סיני לאלוף פיקוד המרכז בדבר התנהגות כוחות הבטחון בתחומי הגבול."

הוועדה נתבקשה להגיש סיכום עבודתה לממשלה.

2. הוועדה ראתה את תפקידה בקביעת העובדות מה היו הפקודות וההנחיות שאלוף צור קיבל והעביר לפקודיו. הוועדה לא ראתה מתפקידה לברר חוקיותן של הפקודות אשר ניתנו. בכלל נמנעה הוועדה מלנגוע בשאלה משפטית כלשהי.

3. הופיעו בפני הוועדה: ראש הממשלה דוד בן-גוריון, אלוף משה דיין, אלוף צבי צור, סגן אלוף שאול פינצ'וק, סגן אלוף עמיחי צור.

4. הוועדה עיינה בפקודת פיקוד המרכז א3660/1 ובפקודת אג"ם/מבצעים מה/3881/36 וכן בהוראת קבע של אגם/מבצעים ב/1, ושמה לב במיוחד לסעיף 6 בפקודת פיקוד המרכז הנ"ל, בה נאמר במפורש כי "חטיבה 17 (זוהי חטיבת מלינקי) לא תבצע כל פעולה נגד מיעוטים בלי שתקבל על כך פקודה מאלוף פיקוד המרכז."

5. לאחר שמיעת כל העדויות ועיון בפקודות הנ"ל, הגיעה הוועדה פה אחד למסקנה שלא נמצאה בפקודות ובמסמכים שהוגשו לה וכן בדברי העדים אחיזה לסברה, כי מה שקרה בכפר קאסם נבע בצורה כלשהי מהפקודות וההנחיות שניתנו על ידי אלוף פיקוד המרכז או על ידי הממונים עליו.

חתומים: פנחס רוזן, מרדכי בנטוב, פרץ נפתלי".

<u>השר מ. בנטוב:</u>

אני חתמתי על זאת, כי אני חושב שזה מתאים בדיוק למה שמצאתי בקשר להנחיות, רק הערה פרוצדוראלית אחת, בעצם זה לשר הבטחון, אני רוצה למסור לתשומת לבך הערה פרוצדוראלית אחת והערה שנייה, שאיני יודע איך לקרוא לה.

ההערה הפרוצדוראלית - העיד בפני הוועדה משה דיין ולשאלות מסויימות הוא סרב לענות וניסה להסביר לוועדה מה הן סמכויותיה ומה אינו בגדר סמכויותיה, שזה לדעתי אינו תפקיד העד, אלא תפקיד יושב ראש הוועדה, אבל הוא הסתמך על כך שקודם נפגש עם שר הבטחון ושר הבטחון כאילו מסר לו הוראות מה התחומים שהוא צריך להעיד. נדמה לי שזה לא כל כך בסדר. אילו היה איש צבא, הייתי מברר זאת, אבל כשהוא אזרח אי אפשר להכריח אותו להעיד מה שהוא אינו רוצה להעיד.

עכשיו ביחס לנקודה השנייה - זה נכון מה שכתבנו על ההנחיות ועל ההוראות, אני בכל זאת מוכרח להגיד, שבדרך כלל חשוב לא רק איך נותנים את ההוראות, אבל גם איך מבינים את ההוראות.

<u>השר י. בר-יהודה:</u>

מבין - מי, הנותן או המקבל?

<u>השר מ. בנטוב:</u>

המקבל - איך הוא מבין את ההוראות.

אני יודע שהיו בצה"ל מקרים שהפרו ביחס לערבים הוראות ברורות של המטה שהן קיימות ולא היו שום מסקנות, זאת אומרת לא היה עונש, מסקנות וכו'. אני חושב שאם מצב כזה נוצר, אז יכול גם להיווצר מצב שהמקבל ההוראות אינו מתייחס ברצינות אליהן וגם לא להנחיות.

אני גם יודע שיש כיום איזה יחס עויין בצה"ל או בתוך חוגים מסויימים של צה"ל או של משרד הבטחון לפסק הדין שניתן. אני חושש מאד, שאם ראיתי בפסק הדין איזו פעולה חינוכית, לא חשוב אם מישהו קיבל עונש יותר מדי גדול או פחות מדי גדול, אבל היתה פעולה חינוכית המעמידה את הדגש בהוראות שצריך לשמור ואסור להפר אותן, שזה הודגש בפסק הדין, אבל יש בצה"ל בחוגים מסויימים מצב רוח כאילו נגד פסק דין זה.

השר הגב' ג. מאיר:

מה זה שייך לעניין הנדון?

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

תנו לו לגמור, תנו לי לנהל את הישיבה.

השר מ. בנטוב:

לא חשבתי לכתוב זאת כדעה נוספת בפרוטוקול, אבל חשבתי לחובתי להגיד ואני אומר, שהייתי מפנה תשומת לבו של שר הבטחון שהוא יתן דעתו על האפשרויות של הלכי רוח כאלה, שיכולים במקרים מסויימים להקל בהוראות ובהנחיות שישנם ובמקרים מסויימים להביא לתוצאות כאלו.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

ההערה השנייה איננה שייכת לך כחבר הוועדה ולא אעמוד עליה, להערה הראשונה רוצה אני לשאול: האם יכולתי לדעת מה היו השאלות ששאלת?

השר מ. בנטוב:

האם היו עוד מקרים של הפרת הוראות והנחיות?

השר פ. רוזן:

לא "עוד מקרים", כי אם "האם היו מקרים".

השר מ. בנטוב:

האם מלבד מקרה כפר קאסם היו עוד מקרים של הפרת הוראות והנחיות הקיימות בצה"ל?

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

היו עוד שאלות שהוא סרב לענות עליהן?

השר מ. בנטוב:

לא.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

רק זאת, אני שמח מאד לדעת שהוא לא השיב על שאלתך, שהיה לו די שכל לשקול זאת.

השר פ. רוזן:

דיין סרב להשיב ואמרתי לו, שלא צריך לעשות זאת, שזה לא בתחום פעולת הוועדה.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

אתה לא נבחרת לברר המצב בצבא, אם כי זוהי זכותך המלאה להציע שתהיה ועדה לחקור על המצב המוסרי בצבא, היחס לערבים וכו'. פה היה עניין מסויים, אתה לא היית רשאי לשאול זאת.

השר מ. בנטוב:

איני מקבל זאת.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

אני שמח שהיה לו שכל להגיד: מיינד יור און ביזנס.

השר פ. רוזן:

אלוף דיין פנה אלי ואמרתי לו שאין הוא חייב להשיב.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

הממשלה החליטה לברר מה היו ההוראות שקיבל אלוף פיקוד המרכז מראש הממשלה, משר הבטחון ומהמטה הכללי, לא לחקור אם היו הפרות או לא היו הפרות של הוראות והנחיות.

השר י. בר-יהודה:

אם כבר לא זאת, מה היו ההוראות שהוא נתן.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

לברר מה היו ההוראות שקיבל אלוף פיקוד המרכז משר הבטחון ומהרמטכ"ל, לא בכלל מה שנעשה בצבא, אתה יכול להציע לממשלה לברר זאת.

השר מ. בנטוב:

זה לא דבר קדוש.

השר פ. רוזן:

הוא פנה אלי ואמרתי לו שהוא אינו צריך לענות.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

מדוע לא סיפרת לממשלה, שהיושב ראש אמר לו שהוא אינו צריך לענות.

השר פ. רוזן:

בייחוד לאחר שחדל להיות הרמטכ"ל ואינו שייך לצבא הוא אינו רואה את עצמו מוסמך למסור על הנעשה בצבא.

ילחצו על מזכיר הממשלה במה שנוגע לפירסום מסקנות הוועדה.

כאן שוב מתעוררת שאלת סוב יודיצה, כאן זה נוגע במידה מסויימת לשדמי, אם הוא יטען שהוא מוטעה על ידי ההוראות, על כן מוטב היה להימנע מכל פירסום, אבל זה עניין קשה מאד.

<u>ראש הממשלה ד. בן-גוריון:</u>

לא איכפת לי, אם זה לא יפורסם.

<u>השר מ. כרמל:</u>

היות וראש הממשלה, כאשר הביע משאלה למנות ועדה זו, הסתמך על מאמר שהתפרסם ב"למרחב"...

<u>ראש הממשלה ד. בן-גוריון:</u>

בעקבות מאמר, לא בהסתמכי על המאמר.

<u>השר מ. כרמל:</u>

בעקבות מאמר בחתימת "אסיר עברי", היות וראש הממשלה בהזדמנות זו ובהזדמנויות נוספות אמר, שהוא רואה במאמר זה החשדה של שר הבטחון ושל הרמטכ"ל ומפקדים גבוהים אחרים בצה"ל, כאילו הם נושאים באחריות למה שקרה בכפר קאסם, אני מוצא לנכון לומר לחברי הממשלה: א) אני האיש שכתבתי את המאמר הזה; ב) לפי מיטב הכרתי אין במאמר זה שום דבר של החשדה של שר הבטחון או של מפקדים גבוהים בצה"ל לגבי אחריותם לאסון כפר קאסם ולא רמז של החשדה.

כל אשר כתוב במאמר מתמצה בכך, שנאמר בין היתר, שאם אלוף משנה שדמי יימצא אשם ראוי לבדוק אם הפקודות שנתן תואמות או נוגדות את הפקודות שקיבל. לאחר דברי ראש הממשלה חזרתי וקראתי את המאמר, כי כל אדם יכול לטעות או להיכשל, נדמה לי שגם אחרי זה אני יכול לומר, ששום החשדה או רמז כזה לא היה.

על כל פנים אני חושב לנכון לומר לחברי הממשלה, שהכל נכתב בתום לב, לטיהור האווירה מתוך הטענות שיכולות להיות לאחר אסון כפר קאסם ונדמה לי שהוא גם השיג משהו ממטרה זו לטיהור האווירה.

מה שנכתב במאמר אינו מתבסס אלא על מה שנתפרסם בקשר לפסק הדין ובמהלך המשפט בלי שום ידיעות נוספות כלשהן.

לבסוף, אם אמנם שר הבטחון ומפקד בצה"ל איזה שהוא מצאו כאילו יש איזה רמז של החשדה - אני מביע צערי על כך, לי לא היתה שום כוונה כזאת, אני מצטער על זאת.

אני רוצה לומר עוד - לא הגבתי על דברי שר הבטחון בישיבות קודמות, כי סבור הייתי שמוטב לשוחח על זאת עם שר הבטחון, ולהבהיר את הדברים בשיחה ישירה, ביקשתי פעמיים לראות את שר הבטחון, משום מה פגישה זו לא יצאה לפועל, היות ופה כאילו הדבר התקשר בוועדה, אני מוצא עכשיו לנכון למסור הודעה אישית זו.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

עם שמיעת הדברים של יושב ראש הוועדה בשבילי הסתיים העניין, אבל אני מוכרח להעיר איזה דברים לדברי חבר הממשלה בנטוב. הוא אינו יודע להבחין בין היותו חבר הוועדה ובין היותו חבר הממשלה. בהיותו חבר הוועדה חרג מסמכותו ושאל שאלות, שלא היתה לו שום זכות לשאול. אך כל אדם יכול לטעות, שמחתי לשמוע שהשר רוזן אמר לו, שזה אינו שייך לעניין. פה אמר דברים שהוא יכול כחבר הממשלה להגיד דעתו על משפט כפר קאסם, ייתכן שהוא קרא את כל החומר של המשפט, שהוא קרא את כל העדויות והוא בקיא במשפט, משפט זה נמצא בערעור, עוד לא נגמר, אני לא כמו בנטוב - לא קראתי את חמשת אלפים העמודים של העדויות, אפילו את פסק הדין במילואו, אם כי הוא רק מאה וחמישים עמודים, הוא נמצא אצלי ואני אקרא אותו, אני יודע רק מדברי חמישה מפקדים, עוזרים על צור, אחד שהיה שופט במשפט, כאשר דיברתי אתו שאלתי אותו והוא אמר לי, שהוא אינו שופט עוד והוא חופשי לדבר.

הוא הצדיק את המשפט, סיפר לי דברים שלא היו ידועים לי, גם ענה לי על שאלות אחדות שהיו תמוהות בעיני ואינן תמוהות אם דבריו נכונים.

דיברתי עם שלושה מפקדים הכפופים לצור ודיברתי עם שדמי.

לי יש רושם שהיתה עיוות הדין במשפט כפר קאסם.
אני אומר: רק רושם, קודם כל זה שייך למשפט לומר אם היתה עיוות הדין או לא, אם כי שדמי נאשם עכשיו ברצח, אני מאין לו.

שדמי אמר לי, שהוא מסתייג מהמאמר של אסיר עברי.
יש לי הרושם, לא יותר מזה, אמנם הרושם אינו שווה כלום, אבל כיוון שפה נאמר - אני בטוח שבנטוב אינו יודע יותר ממני ואולי הוא יודע יותר, הוא קרא את העתונים, אני את העתונים לא קראתי, הוא כבר מוציא מסקנות מהמשפט, אני אינני מקבל את המשפט, לי יש רושם שגם שדמי נאשם בלי יסוד, גם מלינקי הורשע בלי יסוד. שלושת המפקדים שאינם מעורבים במשפט, לא השופט ולא שדמי, שאלתי אותם: אילו מלינקי היה בכפר קאסם, היה זה קורה? כל אחד מהם, אמנם הכל אמרו שמלינקי הוא טיפש, אבל זה אינו רוצח, כל אחד אמר לי לחוד, שהם בטוחים בהחלט, אילו מלינקי היה במקום, לא היה קורה הדבר, לא היה נותן הפקודה שניתנה במקום. זה אומר בשבילי איזה דבר. אני לא כל כך בטוח, שמשפט כפר קאסם היה משפט צדק בנוגע למלינקי. הוא לא היה במקום, רק נתן הוראות, הוא לא יכול היה לדעת איך ינצלו ההוראות שלו, קל וחומר בנוגע לשדמי.

<u>השר מ. בנטוב:</u>

אני לא דיברתי על הפרטים.

<u>ראש הממשלה ד. בן-גוריון:</u>

אינני אומר שזה אי צדק, אני בטוח ששלושת השופטים עשו במיטב יכולתם, לפי מצפונם, על יסוד העובדות שהיו לפניהם, אבל המשפט עוד לא נגמר.

<u>השר י. בר-יהודה:</u>

בעקבות דברים אלה אני רוצה לשאול שאלה, שלאוו דוקא נובעת ממה שנאמר עד עכשיו, אם תאמר שזה אינו נוגע לנדון - אולי באופן פרטי אשאל אותך.

יש כמה אספקטים סביב עניין זה, איך מעריכים הערבים את הדבר, אבל יש גם בלבול עצום של החיילים הפשוטים.

<u>ראש הממשלה ד. בן-גוריון:</u>

מה זאת פקודה חוקית, כן.

השר י. בר-יהודה:

אשר תיאורטית ראינו זאת כשאישרנו את הקודכס הצבאי, אבל הפעם זה לא תיאורטית, האם נעשה משהו כדי לנסות להבהיר זאת?

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

לדעתי כל זמן שהמשפט לא נגמר מוטב אולי לא לגעת בזאת.

אני שאלתי מדוע זוכו שלושת הנאשמים, האם מפני שהם לא ירו או יש טעם מיוחד....

השר פ. רוזן:

האם אנו נכנסים לוויכוח?

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

לא, אבל בר-יהודה שאל, אני רוצה להשיב לו לפי מיטב יכולתי. אולי לאחר גמר הערעור יהיה צורך בדיון מיוחד.

על שאלתי נאמר לי, שהשופטים מצאו, שחיילים כשהם דרוכים, יש להם רובה טעון ביד, האצבע על ההדק, ברגע שהמפקד אומר להם לירות - אי אפשר לדרוש מהם שהם ישקלו אם זוהי פקודה חוקית או לא. לכן זוכו. שאלתי: מדוע רק השלושה ולא שאר הטוראים, הוא אמר לי: באמת זוכו לכתחילה כל הטוראים על יסוד זה, אבל היתה עוד פקודה אחת, לאחר שירו והאנשים נפלו על הארץ פצועים או הרוגים, ניתנה פקודה לירות בנופלים, אם הם עוד חיים, אם מישהו חי לירות בראשו על מנת שימות. פקודה זו מלאו החיילים כבר לא באופן אינסטינקטיבי, היה להם כבר זמן לחשוב, הטוראים שהורשעו הורשעו בגלל היריות השניות. זה לא היה ידוע לי, הזדעזעתי כאשר שמעתי על זאת.

השר הגב' ג. מאיר:

בקשר לפירסום מסקנות הוועדה - כאשר הוועדה נבחרה או נתמנתה היה פירסום על כך, איש מאתנו אינו יודע כמה זמן יימשך משפטו של שדמי, אני אפילו אינני בטוחה, אם מה שהיה פה הבוקר, זאת אומרת הדין והחשבון של הוועדה, לא יופיע באיזה עיתון...

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

יש יותר סיכויים שיופיע.

השר הגב' ג. מאיר:

הציבור יודע שנתמנתה ועדת שרים, צריך לפרסם.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

אני רק רוצה להגיד דבר אחד לרוזן - משיחה עם שדמי אני מניח, שלא יטען שקיבל פקודה כזאת שצריך לירות. הוא אישר יחד עם שאר המפקדים, שהיו באותו מעמד בו נתן צור את הוראותיו, שהפקודות היו ברורות, שיש לשמור על שקט בחזית. אני מכיר בחור זה, אני יודע שגם כאשר יעמוד תחת אשמת רצח לא יעשה דבר שאינו מאמין בו, איני יודע אמנם מה ייעצו לו עורכי הדין, אמרו לי שמלינקי במידה רבה הורשע בגלל עורך הדין שלו, כי עורך הדין אחז את החבל בשני ראשיו, הוא טען גם שקיבל פקודות כאלו מגבוה ובעצם לא נתן פקודות כאלו, אלא אלה שהיו במקום עשו זאת על דעת עצמם, אמרו שיש סתירה בדברים אלה ובסוף כשרצה לסגת - היה כבר מאוחר.

לדעתי זה לא סאב יודיצה, צור אינו תחת משפט, שדמי לא יטען דבר כזה.

השר י. בר-יהודה:

אני מציע לגבי צורת הפירסום, אם שר המשפטים לא יאמר שגם זה פוגע מבחינה משפטית, נאמר שהממשלה שמעה את דין וחשבון הוועדה ולאורו החליטה פה אחד, שאין לאחוז בשום אמצעים נגד מישהו.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

לדעתי צריך לפרסם את המסקנות.

השר ז. ארן:

אני מציע להגיד את האמת, שהממשלה שמעה את הדין והחשבון של הוועדה, אבל היות וכל העניין הוא סאב יודיצה, החליטה לא לפרסם המסקנות.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

זאת - ודאי לא.

השר י. ברזילי:

יש לי חשש, שיש לי הצעה תמימה ומרחיקה לכת - לפרסם את מסקנות כלשונן ולא יותר מזה.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

אם יופיע בעיתונות עוד משהו, יופיע כמו כן שרוזן אמר שעל שאלת בנטוב אין צריך דיין לענות, מדוע אתה לא סיפרת לנו זאת?

השר פ. רוזן:

העורך דין של שדמי ביקש ממנו לדאוג, שלא יהיו פירסומים. גם לי יש הרושם, שהוא לא יטען במשפט ששדמי קיבל הוראות כאלה מצור או מאחר, אבל ייתכן מאד שהוא ינסה לטעון אם בכלל העוצר שאושר על ידי צור היה חוקי או לא.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

הבעייה היא אם הוא רוצח. ברור שהצבא מטיל עוצר, אבל זה צריך להיעשות על ידי המושל הצבאי, פה היה דבר טכני, שמלינקי או שדמי שגו. הרושם שלי הוא, ששדמי כופר שהוא נתן הוראות כאלו.

השר פ. רוזן:

אני רוצה להעלות עוד הצעה אחת, אולי יכולים לומר, שבישיבת הממשלה מסרה הוועדה את הדין והחשבון שלה, לאחר שמיעת הדין והחשבון מסר כרמל הודעה שלא היה בכוונתו וכו'.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

מה כרמל פה, כרמל אינו עומד למשפט.

השר מ. בנטוב:

אם אפשר לפרסם המסקנות - הכי טוב לפרסם כלשונן. אם רוזן אומר שאי אפשר לפרסמן, אולי ייאמר שנמסר דין וחשבון על ידי הוועדה והוא אושר פה אחד.

השר פ. רוזן:

אפשר לומר שהממשלה רשמה לפניה פה אחד את מסקנות הוועדה.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

צריך לומר מה היו המסקנות, לדעתי אין בזאת שום התערבות במשפט, זה דבר אחר לגמרי, צור לא הועמד למשפט, אני בטוח שלא יועמד למשפט על ידי שדמי, שוחחתי עם שדמי.

השר פ. רוזן:

אבל בכל זאת איני יודע אם אפשר לפרסם סעיף 4.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

אצביע אם לפרסם.

השר י. ברזילי:

מספיק אם יפרסמו רק סעיף 5 - מסקנת הוועדה.

מ ח ל י ט י ם (ב-8 קולות ו-4 נמנעים) לפרסם את סעיף 5 של המסקנות.

107. חלוקת תיקים

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

על פי בקשת שר המשפטים דחינו עניין חלוקת התיקים לשבוע זה, מה יש לך לומר?